

В. М. Потюк,
аспірант кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1791-8321>
І. Ю. Крамар,
д. е. н., професор, професор кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5768-988X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.14.50

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ "ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА"

V. Potiuk,
Postgraduate student of the Department of Economics and Finance,
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
I. Kramar,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Economics and Finance, Ternopil Ivan Puluj National Technical University

COMPLEX ANALYSIS OF THE THEORETICAL APPROACHES TO THE ESSENCE OF "ENTERPRISE'S ECONOMIC SECURITY" CATEGORY INTERPRETATION

Стаття присвячена дослідженню теоретичного змісту дефініції "економічна безпека підприємства". Здійснено ґрунтовний аналіз існуючих наукових поглядів до визначення даного поняття у процесі його еволюції. Систематизовано основні підходи до розуміння економічної безпеки підприємства, включаючи гармонізаційний, діяльнісний, захисний, системний, ресурсно-функціональний та інші. На основі проведеного аналізу запропоновано власне комплексне визначення понять "економічна безпека" та "економічна безпека підприємства", які враховують аспекти захищеності від загроз, раціонального використання ресурсів та гармонізації інтересів підприємства. У статті окреслено перспективи подальших досліджень у даній сфері, зокрема розробку методологічних засад оцінювання рівня економічної безпеки з урахуванням галузевої специфіки та вивчення впливу сучасних технологій, зокрема, штучного інтелекту на економічну безпеку підприємств.

The concept of enterprise's economic security and its theoretical foundations is investigated in the article. Despite the significant amount of researches in this field, there is no standardized definition of an enterprise's economic security, which complicates the development of effective mechanisms for its insurance in practice. The study aims to synthesize theoretical approaches to understanding the concept of "enterprise's economic security", identify its essential characteristics, and outline opportunities for further research in this field.

A deductive method is used to build the logical interrelationship of the hierarchical system: security — economic security — enterprise's economic security. A comprehensive analysis of various approaches to define security, economic security, and enterprise's economic security, including normative-legal, encyclopedic, and doctrinal understandings is conducted in the article.

Several approaches to define the enterprise's economic security are identified and analyzed, in particular: harmonizational, activity-based, economic-legal, evolutionary, protective, systemic, situational, sustainability-oriented, financial, resource-functional, and combined approaches. Based on the conducted analysis the definitions of economic security and enterprise's economic security as states of business entity protection from external and internal threats in the process of the most efficient resources' use and harmonization of its interests in time and space aimed at achieving enterprise's goals and maximize profit are suggested in the paper.

The attention is paid to the multifaceted and complex nature of enterprise's economic security concept. It is highlighted the importance of methodological framework further development for assessing the enterprise's economic security level while taking into account industry-specific factors.

Future research should focus on artificial intelligence impact on the enterprise's economic security. This prospective direction should research the AI potential for predicting and preventing threats, as well as the risks associated with its implementation. Such studies could significantly contribute to enhancing the understanding and practical application of economic security measures in the rapidly evolving business environment.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, захист підприємства, теоретичні підходи, оптимізація ресурсів, управління ризиками.

Key words: enterprise's economic security, enterprise's protection, theoretical approaches, resources' optimization, risk management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Економічна безпека підприємства є ключовим фактором його сталого розвитку та конкурентоспроможності в динамічному бізнес-середовищі. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень у цій сфері, досі не існує єдиного загальноприйнятого визначення цього поняття, що ускладнює розробку ефективних механізмів забезпечення економічної безпеки на практиці.

Актуальність дослідження посилюється в контексті повномасштабної війни РФ проти України, глобальних економічних змін, цифровізації економіки, які ставлять нові виклики перед підприємствами. Це зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до розуміння економічної безпеки суб'єктів господарювання та розробки нових концептуальних засад її забезпечення.

Вирішення даної проблеми має важливе теоретичне значення для розвитку основних компонент категорії економічної безпеки та практичне значення для розробки ефективних стратегій захисту підприємств від сучасних загроз і викликів. Це сприятиме підвищенню стійкості підприємств, їх адаптивності до змін у середовищі функціонування та забезпеченню довгострокового економічного розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад та методологічних аспектів економічної безпеки зробили такі вчені, як О.І. Барановський, В.Г. Алькема, О.М. Ляшенко, С.І. Васишин, Б.С. Дуб та інші. Серед зарубіжних авторів варто відзначити А. Маршала та Д. Норта.

О.І. Барановський [4] у своїх працях розглядає типологічну модель визначення поняття "безпеки", виділяючи нормативно-правове, енциклопедичне та доктрин-

нальне розуміння. В.Г. Алькема [2] досліджує генезис і розвиток економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності, що розширює розуміння цього поняття в контексті специфічних галузевих особливостей.

Значну увагу привертають роботи О.М. Ляшенко [18], яка здійснила концептуалізацію управління економічною безпекою підприємства та провела аналітичний огляд сучасних підходів до визначення сутності цього поняття. С.І. Василішин [6] зосередився на обліково-аналітичному забезпеченні управління економічною безпекою аграрних підприємств, що є важливим внеском у розвиток галузевих аспектів економічної безпеки. Б.С. Дуб [11] у своїх дослідженнях розглядає систему економічної безпеки підприємства, її поняття та структуру, що сприяє формуванню системного підходу до розуміння цієї категорії.

Серед останніх публікацій варто відзначити роботи Е.І. Данілової [10], яка пропонує концепцію системного підходу до управління економічною безпекою підприємства, та О.О. Сосновської [26], яка досліджує систему економічної безпеки підприємств зв'язку.

Важливий внесок у розвиток методологічних аспектів оцінки економічної безпеки зробили С.Т. Пілецька, Т.Ю. Коритько та Є.В. Ткаченко [22], запропонувавши модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства.

Аналіз публікацій також показує зростаючий інтерес до вивчення впливу сучасних технологій на економічну безпеку підприємств. Зокрема, дослідження О.М. Вовк [8] зосереджені на теоретичному забезпеченні формування системи економічної безпеки на транспортних підприємствах в умовах технологічних змін.

А. Машал в концепції "економічного надлишку" заклад основи економічної ефективності та економічної безпеки [31]. Д. Норт досліджував інституційні аспекти економічної безпеки [36].

Разом з тим, постійно з'являються все нові загрози економічній безпеці підприємств, що актуалізує подальші наукові дослідження у цьому напрямку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних підходів до розуміння трактування категорії "економічна безпека підприємства" та аналіз їх ключових сутнісних характеристик.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Забезпеченість економічної безпеки підприємства є однією з базових передумов забезпечення його сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Саме захист структурних елементів та системних зв'язків визначає можливості досягнення суб'єктом господарювання стратегічних завдань, одним з яких є економічна безпека.

В економічній безпекології продовжуються наукові дослідження щодо формування категорійного апарату та підходів до його побудови. Нами обрано дедуктивний метод побудови логічного взаємозв'язку ієрархічної побудови системи безпека-економічна безпека-економічна безпека підприємства.

Безпека — специфічне об'єктивне явище, яке може використовуватися в багатьох сферах та процесах, віддзеркалюючи в собі як загальні, так і специфічні ознаки. Дослідник О.І. Барановський розуміння типологічної моделі визначення поняття "безпеки" розділяє на три категорії:

- нормативно-правове розуміння, яке передбачає виявлення напрямків у нормативно-правових актах держави;

- енциклопедичне, що окреслює підходи, які визначаються в енциклопедичних джерелах і словниках;

- доктринальне, що окреслює основні напрямки, які містяться в науковій літературі [4, с. 358].

Закон України "Про національну безпеку України" надає визначення поняттям воєнної, громадської, державної та національної безпеки [23], Узагальнюючи які, безпеку можна визначити як стан захищеності та процес реалізації і захисту інтересів громадян, господарських суб'єктів і держави від реальних чи потенційних загроз.

Англійський етимологічний словник вказує, що термін "безпека" вперше був згаданий у середині IV ст. як безпечна умова ("condition of being secure") [33]. В Оксфордському тлумачному словнику подано наступне визначення безпеки: "свобода чи захист від небезпек чи тривоги; заходи, вжиті для гарантування безпеки країни, особи, цінності" [34, с. 423]. У вітчизняній науці термін "безпека" введено в науковий обіг на початку 90-х рр. минулого століття [10, с. 12], а тлумачний словник пояснює безпеку як стан, коли кому-небудь, чому-небудь ніщо не загрожує [7, с. 70].

Наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених вказують на багатовекторність визначення досліджуваного поняття. М. Копитко визначає безпеку, як "стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз, що ґрунтується на діяльності людей, суспільства, держави, світової спільноти з виявлення (вивчення), ослаблення, усунення (ліквідації), віддзеркалення небезпек і загроз, здатних знищити їх, позбавити фундаментальних матеріальних і духовних цінностей, завдати неприйнятної (неприпустимої) об'єктивно і суб'єктивно збитку, закрити шлях до виживання й розвитку" [14, с. 45]. В. Ліпкан, М. Лєсков, О. Дергачов трактують безпеку, як "діяльність суб'єктів стосовно виявлення та кореляції всіх чинників, що впливають на внутрішні та зовнішні сфери життєдіяльності" [17, с. 12].

Нормативно-правове розуміння безпеки характеризується відсутністю ризику (наявного або потенційного), станом захищеності від ризиків, загроз, небезпек та відповідність певним правилам, якого повинні дотримуватися суб'єкти правовідносин.

Енциклопедичне розуміння передбачає вивчення поняття безпеки в основному через заперечну формулу — відсутність будь-яких загроз та небезпек та/або стан захищеності [35].

Доктринальна модель характеризується такими напрямками безпеки:

- визначається як стан захищеності від різних видів зовнішніх і внутрішніх загроз;

- досліджується через її системні властивості;

- характеризується через активну формулу діяльності;

— виділяється як відсутність будь-яких загроз [19].

На основі здійсненого аналізу наукової літератури за тематикою дослідження можемо сформулювати власне комплексне визначення поняття "безпека" — це нормативно-забезпечений стан суспільних відносин або дії, що скеровані на його досягнення, при якому реалізуються значущі інтереси суб'єктів безпеки (громадян, їх об'єднань, держави, суб'єктів господарювання) під впливом деорганізуючих та розбалансовуючих зовнішніх і внутрішніх чинників.

Наступним етапом структуризації категорійного апарату є дослідження поняття економічної безпеки. Ідеї А. Сміта сформували підґрунтя поняття "економічної безпеки", що розглядається як безпека економічної діяльності, яка базується виключно на узгодженості економічних інтересів особи та суспільства, чого є об'єктивність дії економічних законів, вільна конкуренція, право власності, відсутність державного втручання в економіку. Ці фактори у детермінанті економічної безпеки слід розглядати як чинники національної економічної безпеки та розвитку економіки [3]. Поняття економічної безпеки А. Маршалл розглядає як основу комбінування праці та капіталу. Факторами забезпечення безпеки виробництва, на його думку: "розподіл праці, розвиток спеціалізованих кваліфікацій, знань, машин, розвиток інтеграції, зростання надійності комерційного кредиту, засобів і навиків, морського та шосейного транспорту, залізничних доріг та телеграфу, пошти та друкарського верстата" [31]. Дж. Кейнс окреслив сутність економічної безпеки в домінуючій ролі держави у системі захисту макроекономічної рівноваги, яка формується при єдності ринкового та державного механізмів регулювання макроекономічних процесів [32].

Концепція економічної безпеки набула практичної реалізації у Сполучених Штатах, коли в часи президентства Т. Рузвельта в червні 1934 р. було створено федеральний комітет з економічної безпеки та прийнято перші закони про економічну безпеку (The Economic security Act of 1935) [35] і соціальний захист населення (The Social Security Act of 1935) [35]. Поняття "економічна безпека" в англійських країнах і дотепер використовується як захищеність приватних осіб і домогосподарств від різкого погіршення їх фінансового стану [34, с. 150].

Перші наукові публікації в площині економічної безпеки датуються серединою 70-их років XX століття. У міжнародній практиці поняття "економічна безпека" з'явилося у 80-их роках, а загальноприйнятим стало після прийняття 40-ою сесією Генеральної асамблеї Організації Об'єднаних Націй (1985 р.) резолюції — Міжнародна економічна безпека. Це стало основою для появи нової науки про економічну безпеку під назвою "екосестейт" (economic security of state) як науки про державу і в подальшому "екосекенту" (ecosecent) — науки про економічну безпеку підприємства [19, с. 338]. Значна зацікавленість цією проблематикою виникла наприкінці 80—90-их років XX ст. Саме в цей час з'являються перші напрацювання, в яких здійснено спроби систематизувати окремі існуючі знання в даній сфері і надати їм вигляду єдиної теорії [26, с. 83].

Сьогодні не існує єдиного підходу, який би найбільш точно розкривав поняття економічної безпеки, зокре-

ма економічної безпеки підприємства, що зумовлено багатовекторністю цього поняття, його динамічністю та складною структурою, що включає різні аспекти.

Б. Дуб стверджує, що економічна безпека — це "концептуальна категорія, яка визначає стратегічні рамки в управлінні загрозами і є сукупністю об'єктів, суб'єктів, функціональних складників, методики оцінювання та заходів із забезпечення економічної безпеки, що використовуються для найповнішого гарантування захищеності" [11, с. 7].

Погоджуємося з позицією С. Василішина, який у своєму ґрунтовному дослідженні стверджує необхідність "розглядати економічну безпеку в її діалектичному взаємозв'язку з розвитком підприємства і його рівновагою в часовому просторі економічного життя" [6, с. 31], тобто формування системи економічної безпеки буде дієвим на основі ретроспективного та теперішнього аналізу.

Подальше вивчення економічної безпеки зумовлює її розгляд через призму діяльності суб'єктів господарювання, адже вони є базовою складовою національної економіки, а результати їх функціонування мають значний вплив на рівень національної безпеки. У зарубіжних авторів увага також фокусується на визначенні економічної безпеки через призму захищеності підприємства та його інтересів і потенційних загроз від зовнішніх і внутрішніх факторів.

Петрук О.М. трактує економічну безпеку підприємства як "систему взаємообумовлених і взаємоузгоджених методів, інструментів і управлінських рішень, які, синтезуючись з наявним ресурсним потенціалом і будучи включеними в елементи обліково-аналітичного забезпечення, дозволяють своєчасно протидіяти ризикам, загрозам і коливанням в середовищі функціонування підприємства, забезпечити його фінансову стійкість, сприяти розвитку його економічного потенціалу, підвищенню конкурентних переваг та підвищенню якості інформаційного забезпечення процесів управління" [21, с. 48].

Комплексність підходу Е. Данілової полягає у трактуванні економічної безпеки підприємства як набору інструментів, засобів і підходів для створення системи захисту всіх видів ресурсів, процесів, функцій і структур підприємства з метою запобігання втратам шляхом виявлення, запобігання та обмеження негативного впливу загроз і ризиків [10, с. 53].

Ресурсного підходу дотримується О. Кучмєєв, який економічну безпеку підприємства трактує через призму наявності виробничих ресурсів, оптимальної структури активів і капіталу, які використовуються на всіх етапах виробничо-господарської діяльності, з урахуванням внутрішніх і зовнішніх загроз і факторів, які негативно впливають на безпеку його потенціалу [16]. Схожої позиції дотримується К. Утенкова, пояснюючи поняття як "стан ресурсів підприємства (капітал, людські ресурси, інформація та технології, машини та обладнання, права) та підприємницьких можливостей, що гарантує їх найбільш ефективне використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім та зовнішнім негативним впливам (загрозам)" [27].

Таблиця 1. Класифікація підходів до трактування категорії "економічна безпека підприємства"

Підхід	Сутнісна характеристика
Гармонізаційний (Гривківська О.В., Обиденко Г.О.) [9]	Міра гармонізації в часі та просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних із ним суб'єктів зовнішнього середовища
Діяльнісний (Штангерет І.А.) [30]	Об'єктивна діяльність щодо активної взаємодії суб'єкта відносин із зовнішнім середовищем, яке сформоване в процесі його самореалізації
Економіко-правовий (Кучмесєв О.О.) [15]	Визначення законних передумов захисту та протистояння економічним злочинам, врівноваження правих аспектів діяльності підприємства
Еволюційний (Гривківська О.В., Обиденко Г.О.) [9]	Взаємозміна об'єктів економічної безпеки під час змін у зовнішньому середовищі і навпаки з метою виживання
Захисний (Гривківська О.В., Обиденко Г.О.) [9]	Захищеність потенціалу підприємства, його діяльності та інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, як реальних, так і потенційних
Системний (Боровік Л.В.) [5]	Самоорганізована система зберігає рівновагу та стійкість і створює синергетичний ефект
Ситуаційний (Кучмесєв О.О.) [15]	Адаптація суб'єкта господарювання до існуючих умов шляхом впливу конкретних обставин на економічну безпеку в певний момент часу
Стійкісний (Савченко М., Мельник С., Цимбалюк І.) [24]	Здатність суб'єкта господарювання забезпечувати тривале виживання, стабільне функціонування, безперервну діяльність у нестабільному середовищі
Фінансовий (Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О.) [1]	Спроможність підприємства забезпечувати фінансову стабільність та економічні інтереси
Ресурсно-функціональний (Олійник Т. І.) [20]	Ефективне, оптимальне для підприємства використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей, організаційних зв'язків, організаційної структури підприємства
Комбінований (Олійник Т. І.) [20]	Врахування та узагальнення головних ідей попередніх підходів

В. Алькема економічною безпекою називає відповідний стан суб'єкта господарювання, його властивість та специфічна діяльність структурних складових, здатність до самореалізації та контролю [2]. О. Ляшенко надає дещо схоже твердження безпеки як "процесу та результату керованих процесів досягнення тріади цілей управління економічною безпекою підприємства, що забезпечує набуття економічної свободи в межах наявних об'єктивних і суб'єктивних обмежень, властивих системі економічної безпеки" [18].

Л. Шемаєва надає наступну дефініцію "забезпечення реалізації стратегічних інтересів підприємства на основі використання можливостей зовнішнього середовища з застосуванням продуктивної взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища" [28, с. 24].

Змістовним є трактування О. Сороківською економічної безпеки підприємства як "здатності суб'єкта господарювання ефективно та безперервно здійснювати свою діяльність на основі формування та реалізації сукупності взаємопов'язаних управлінських процедур, що дозволяють оптимізувати використання корпоративних ресурсів та узгодити економічні інтереси усіх його ринкових контрагентів з метою нівелювання впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища на господарську діяльність підприємства" [25, с. 491].

О. Вовк пояснює безпеку як структурований набір стратегічних, тактичних та оперативних заходів, спрямованих на захист компанії від зовнішніх і внутрішніх загроз та формування унікальних можливостей для протидії їм у майбутньому [8, с. 42].

О. Ілляшенко економічну безпеку підприємства окреслює як здатність найефективнішого використання ресурсів, які забезпечують його стабільне функціонування [13, с. 178].

Сутність економічної безпеки підприємства як стану захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, які можуть з'явитися в усіх напрямках діяльності підприємства відображає захисний підхід. За таким підходом визначається, що підприємство — це, в першу чергу, об'єкт економічних відносин, а власник підприємства передусім зацікавлений у отриманні прибутку, тобто безпека носить економічний характер [26]. Наприкінці ХХ століття до цього підходу також включали поняття не лише заходів щодо фізичного захисту суб'єкта господарювання, його працівників та майна, а і захист його інформаційних ресурсів [29]. Також захисного підходу притримуються В. Зайченко, С. Коваленко, К. Зайченко та Н. Діма: "стан підприємства, що характеризується стабільністю та збалансованістю, захищеністю від зовнішніх і внутрішніх загроз та їх нейтралізацією, забезпеченням стабільного функціонування" [12]. В межах захисного підходу С. Пилецька, Т. Коритько та Є. Ткаченко трактують економічну безпеку підприємства як: ефективне використання ресурсів для запобігання загрозам; системність та наявність конкурентних переваг, що дозволяють досягти основних цілей підприємства; здатність до відтворення та забезпечення прибутковості підприємства незалежно від нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища; створення умов і забезпечення стабільного функціонування, поступального науково-технічного і соціального розвитку, забез-

печення фінансового та комерційного успіху [22, с. 57]. Серед недоліків захисного підходу визначають оцінку стану на теперішній момент без оцінки перспектив, а питанню впливу зовнішніх та внутрішніх факторів не приділяється достатня увага.

Кожен з наведених підходів виділяється відмінними і спільними сутнісними характеристиками, але саме у комплексному підході до вивчення поняття економічної безпеки є можливість максимально поєднати й зрозуміти її найважливіші елементи та завдання.

На основі проведеного аналізу зазначених підходів нами сформовано їхню класифікацію, подану у табл. 1.

Таким чином визначимо, що економічна безпека підприємства — це стан захищеності суб'єкта господарювання від зовнішніх і внутрішніх загроз у процесі найраціональнішого використання ресурсів та гармонізації його інтересів у часі та просторі для досягнення мети підприємства та максимізації прибутку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про багатогранність та комплексність поняття економічної безпеки підприємства. Аналіз наукових джерел виявив різноманітність підходів до його трактування, серед яких можна виділити гармонізаційний, діяльнісний, економіко-правовий, еволюційний, захисний, системний, ситуаційний, стійкісний, фінансовий, ресурсно-функціональний та комбінований. На основі узагальнення цих підходів пропонуємо авторське визначення економічної безпеки підприємства як стану захищеності суб'єкта господарювання від зовнішніх і внутрішніх загроз у процесі найраціональнішого використання ресурсів та гармонізації його інтересів у часі та просторі для досягнення мети діяльності підприємства та максимізації прибутку.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку методологічних засад оцінювання рівня економічної безпеки підприємств з урахуванням галузевої специфіки. Перспективним напрямком подальших досліджень є оцінювання впливу штучного інтелекту на економічну безпеку підприємств. Важливо зосередити увагу на можливостях використання штучного інтелекту для прогнозування та попередження загроз, а також на потенційних ризиках, пов'язаних з його впровадженням.

Література:

1. Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2017. Вип. 1. С. 37—50.
2. Алькема В.Г. Генезис і розвиток економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності: дис. ... д-ра екон. наук: 21.04.02 / ВНЗ "Ун-т економіки та права "КРОК". Київ, 2011. 501 с.
3. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Адам Сміт Переклад О. Васильєва. 2018, 722 с.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). К.: КНТЕУ, 2008. 759 с.

5. Боровік Л.В. Методологічні аспекти побудови системи економічної безпеки формування інвестиційного потенціалу аграрного підприємства. Фінансовий простір. 2020. № 3 (39). С. 94—100.

6. Василішин С.І. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою аграрних підприємств: теорія, методологія, організація: дис. ... докт. екон. наук: 08.00.09 / Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва. Харків, 2020. 548 с.

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпін: ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.

8. Вовк О.М. Теоретичне забезпечення формування системи економічної безпеки на транспортних підприємствах. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. 2014. Вип. 38. С. 40—46.

9. Гривківська О.В., Обиденко Г.О. Теоретичний базис формування сутності поняття економічної безпеки. Сучасні питання економіки і права. 2019. № 1 (9). С. 19—28.

10. Данілова Е. І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства: монографія. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. 342 с.

11. Дуб Б.С. Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура. Управління проектами та розвиток виробництва. 2016. № 4. С. 5—18.

12. Зайченко В.В., Коваленко С.В., Зайченко К.С., Діма Н.І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. Ефективна економіка. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8900> (дата звернення: 24.06.2024).

13. Ілляшенко О.В. Механізми системи економічної безпеки підприємства: монографія. Харків: Мачулін, 2016. 504 с.

14. Копитко М.І. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств (на матеріалах підприємств транспортного машинобудування): 21.04.02 / дис. ... д-ра. екон. наук. Київ, 2015. 478 с.

15. Коптєва Г.М. Класифікація підходів до оцінки економічної безпеки підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2020. Випуск 2 (25). С. 221—229.

16. Кучмєєв О.О. Основні принципи комплексного забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі. Global and regional aspects of sustainable development: Proceedings of the 3-th International Scientific and Practical Conference (4—5.05.2021, Copenhagen, Denmark). С. 67—71.

17. Ліпкан В.А., Діордіца І.В. Національна безпека України: кримінально-правова охорона: Навчальний посібник. К.: КНТ, 2015. 292 с.

18. Ляшенко О.М. Аналітичний огляд сучасних підходів до визначення сутності економічної безпеки підприємства. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. 2014. № 1 (21). С. 254—263.

19. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2011. 400 с.

20. Олійник Т. І. Методичні аспекти оцінки економічної безпеки підприємств у ринкових умовах господарювання. Економіка та держава. 2019. № 10. С. 69—72.

21. Петрук О.М., Василюшин С.І. Інституціональні фактори обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємств. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2020. Вип. № 47. С. 47—55.

22. Пілецька С.Т., Коритько Т.Ю., Ткаченко Є.В. Модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства. Економічний вісник Донбасу. 2021. № 3 (65). С. 56—65.

23. Про національну безпеку України. Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 24.06.2024).

24. Савченко М., Мельник С., Цимбалюк І. Управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства як інструмент посилення його економічної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2019. № 11 (221). С. 61—74.

25. Сороківська О.А. Особливості формування теоретичних засад економічної безпеки підприємств малого бізнесу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 6. С. 489—494.

26. Сосновська О.О. Система економічної безпеки підприємств зв'язку: монографія. Київ: "Центр учбової літератури", 2019. 440 с.

27. Утенкова К. О. Економічна безпека як складова національної безпеки України. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2019. Вип. 9. С. 133—144.

28. Шемяєва Л.Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією із суб'єктами зовнішнього середовища. Управління проектами та розвиток виробництва. 2015. № 3. С. 19—33.

29. Шинкар С. Система економічної безпеки підприємства: методичні засади формування. Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 25. С. 133—137.

30. Штангерет І.А. Теоретичні засади формування системи економічної безпеки підприємства. Ефективна економіка. 2022. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10173> (дата звернення 24.06.2024).

31. Alfred Marshall. Principles of Economics, Prometheus; Revised edition. (May 1, 1997). 320 p.

32. John Maynard Keynes. The General Theory of Employment, Interest, and Money Houghton Mifflin Harcourt; First edition (April 15, 2016). 416 p.

33. Official website of the Department of Homeland Security. First National Strategy for Homeland Security. URL: <http://www.dhs.gov/publication/first-national-strategy-homeland-security> (дата звернення 24.06.2024).

34. Oxford Advanced Learner's Dictionary. Oxford, 1995. P. 1062.

35. The Economic security Act of 1935 / The United States Social Security Administration. URL: <http://www.ssa.gov/history/pdf/s35marvin.pdf> (дата звернення 24.06.2024).

36. North D. C. Understanding the Process of Economic Change, 2005. Princeton University Press.

References:

1. Akimova, N.S., Toporkova, O.V. and Yevlash, T.O. (2017), "Accounting and analytical support of economic security of the enterprise", *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, vol. 1, pp. 37—50.

2. Alkema, V.H. (2011), "Genesis and development of economic security of logistics entities", D.Sc. Thesis, Economic security of the state, University of Economics and Law "KROK", Kyiv, Ukraine.

3. Smith, A. (2018), *Bahatstvo narodiv. Doslidzhennia pro pryrodu ta prychyny dobrobutu natsii* [The Wealth of Nations. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations], Nash Format, Kyiv, Ukraine.

4. Baranovskyi, O.I. (2008), *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)* [Financial security in Ukraine (assessment methodology and security mechanisms)], KNTEU, Kyiv, Ukraine.

5. Borovik, L.V. (2020), "Methodological aspects of building a system of economic security for the formation of investment potential of an agricultural enterprise", *Finansovyi prostir*, vol. 3 (39), pp. 94—100.

6. Vasylyshyn, S.I. (2020), "Accounting and analytical support for managing the economic security of agricultural enterprises: theory, methodology, organization", D.Sc. Thesis, Accounting, analysis and audit, Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaiev, Kharkiv, Ukraine.

7. Busel, V.T. (Ed.). (2005), *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language], Perun, Irpin, Ukraine.

8. Vovk, O.M. (2014), "Theoretical support for the formation of an economic security system at transport enterprises", *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury*, vol. 38, pp. 40—46.

9. Hryvkivska, O.V. and Obydenko, H.O. (2019), "Theoretical basis for the formation of the essence of the concept of economic security", *Suchasni pytannia ekonomiky i prava*, vol. 1 (9), pp. 19—28.

10. Danilova, E.I. (2020), *Kontseptsiiia systemnoho pidkhodu do upravlinnia ekonomichnoi bezpekoii pidpriemstva* [The concept of a systematic approach to managing the economic security of an enterprise], Yevropeiska naukova platforma, Vinnytsia, Ukraine.

11. Dub, B.S. (2016), "The system of economic security of the enterprise: concept and structure", *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, vol. 4, pp. 5—18.

12. Zaichenko, V.V., Kovalenko, S.V., Zaichenko, K.S. and Dima, N.I. (2021), "Economic security of the enterprise: essence and role", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8887> (Accessed 24 June 2024).

13. Illiashenko, O.V. (2016), *Mekhanizmy systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Mechanisms of the enterprise economic security system], Machulin, Kharkiv, Ukraine.

14. Kopytko, M.I. (2015), "Comprehensive provision of economic security of enterprises (based on materials of transport engineering enterprises)", D.Sc. Thesis, Economic security of business entities, University of Economics and Law "KROK", Kyiv, Ukraine.

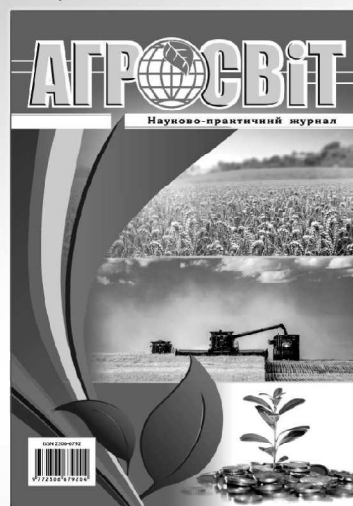
15. Koptieva, H.M. (2020), "Classification of approaches to assessing the economic security of the enterprise", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 2 (25), pp. 221—229.
16. Kuchmieiev, O.O. (2021), "Basic principles of comprehensive economic security of wholesale trade enterprises", *Global and regional aspects of sustainable development: Proceedings of the 3-th International Scientific and Practical Conference*, Copenhagen, Denmark, 4—5 May, pp. 67—71.
17. Lipkan, V.A. and Diorditsa, I.V. (2015), *Natsionalna bezpeka Ukrainy: kryminalno-pravova okhorona* [National security of Ukraine: criminal law protection], KNT, Kyiv, Ukraine.
18. Liashenko, O.M. (2014), "Analytical review of modern approaches to defining the essence of economic security of the enterprise", *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 1 (21), pp. 254—263.
19. Liashenko, O.M. (2011), *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva* [Conceptualization of enterprise economic security management], SNU im. V. Dalia, Luhansk, Ukraine.
20. Oliinyk, T.I. (2019), "Methodical aspects of assessing the economic security of enterprises in market conditions", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pp. 69—72.
21. Petruk, O.M. and Vasylyshyn, S.I. (2020), "Institutional factors of accounting and analytical support for managing the economic security of enterprises", *Problemy teorii ta metodolohii bukhgalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 47, pp. 47—55.
22. Piletska, S.T., Korytko, T.Yu. and Tkachenko, Ye.V. (2021), "Model of integrated assessment of economic security of the enterprise", *Ekonomichni visnyk Donbasu*, vol. 3 (65), pp. 56—65.
23. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), *The Law of Ukraine "On National Security of Ukraine"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 24 June 2024).
24. Savchenko, M., Melnyk, S. and Tsymbaliuk, I. (2019), "Management of financial stability and solvency of the enterprise as a tool to strengthen its economic security", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 11 (221), pp. 61—74.
25. Sorokivska, O.A. (2015), "Features of the formation of theoretical foundations of economic security of small businesses", *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 489—494.
26. Sosnovska, O.O. (2019), *Systema ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv zviazku* [System of economic security of communication enterprises], Tsentru uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
27. Utenkova, K.O. (2019), "Economic security as a component of national security of Ukraine", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*, vol. 9, pp. 133—144.
28. Shemaieva, L.H. (2015), "Ensuring the economic security of the enterprise based on the management of strategic interaction with environmental subjects", *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, vol. 3, pp. 19—33.
29. Shynkar, S. (2018), "The system of economic security of the enterprise: methodological principles of formation", *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 25, pp. 133—137.
30. Shtanheret, I.A. (2022), "Theoretical principles of forming the system of economic security of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10173> (Accessed 24 June 2024).
31. Marshall, A. (1997), *Principles of Economics*, Revised ed., Prometheus, New York, USA.
32. Keynes, J.M. (2016), *The General Theory of Employment, Interest, and Money*, First ed., Houghton Mifflin Harcourt, Boston, USA.
33. Department of Homeland Security (2024), "First National Strategy for Homeland Security", available at: <http://www.dhs.gov/publication/first-national-strategy-homeland-security> (Accessed 24 June 2024).
34. Oxford Advanced Learner's Dictionary (1995), Oxford University Press, Oxford, UK.
35. The United States Social Security Administration (2024), "The Economic security Act of 1935", available at: <http://www.ssa.gov/history/pdf/s35marvin.pdf> (Accessed 24 June 2024).
36. North, D. C. (2005), *Understanding the Process of Economic Change*, Princeton University Press.

Стаття надійшла до редакції 09.07.2024 р.

АГРОСВІТ

<https://nayka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292